

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ
ÇEVRE VE KENT HUKUKU KOMİSYONU SEKRETERLİĞİNE

KONU : Bolu İdare Mahkemesi 2024/1680 İdare Sayılı Dosyanın
Duruşma Gözlem Raporu

MAHKEME : Bolu İdare Mahkemesi
DOSYA ESAS NO : 2024/1680

A- Olay ve İddialar:

Gerede Deri OSB ve Karma OSB'den kaynaklanan arıtılmamış atık suların Gerede Çayı'na doğrudan deşarj edilmesi nedeniyle çevreye ve halk sağlığına ciddi zararlar verildiği, çaydaki kirlilik sonucunda su kalitesinin düştüğü, su canlılarının öldüğü ve çevre köylerde kötü koku ve çeşitli sağlık sorunlarının ortaya çıktığı, deri sanayisinden kaynaklanan ağır metaller ve kimyasallar içeren atık suların, mevcut arıtma tesislerinin kapasitesinin yetersizliği ve bazı işletmelerde arıtma tesisi eksikliği nedeniyle Gerede Çayı'na halen deşarj edilmesinin çevre mevzuatına aykırı olduğu, gerekli denetimlerin yapılması, çevreye zarar veren işletmelerin faaliyetlerinin durdurulması ve arıtma tesislerinin kapasitesinin artırılması taleplerini içeren 07.08.2024 gün ve 23233 kayıt sıra numarasında kayıtlı bir dilekçe ile Bolu Valiliği'ne yapılan idari başvuruya ZİMNİ RET verilmesi nedeniyle İDARİ İŞLEMİN İPTALİ ve yürütmenin durdurulması talepli açılan davada Bolu İdare Mahkemesi tarafından 20/05/2025 tarih ve 10.50 saate duruşma günü verilmiştir. Gözlem tarihi itibarıyla yürütmenin durdurulması kararı verilmemiştir.

Duruşma gün ve saatinde Bolu İdare Mahkemesi duruşma salonunda bir kısım davacı asiller, davacılar vekili Av. Yakup Şekip OKUMUŞOĞLU, Bolu Valiliği vekili Av. Nurcan ARI, TBB Çevre Komisyonu gözlemcisi Av. Çiğdem BALOĞLU ve davacılar yanında duruşmayı izlemek için gelen Bolu Gerede Çayı Temiz Aksın Platformu üyeleri, Gerede Çayı bölgesinde bulunan kirlilikten muzdarip çeşitli köy halkı, bazı siyasi parti mensubu kişiler ve basın mensupları hazır bulunmuşlardır.

B- 20.05.2025 tarihli Duruşma Gözlem Raporu

1- Gözlemlediğimiz davanın konusu Bolu Valiliği idari işleminin iptali olsa da dava konusu Gerede Çayı'nın maruz kaldığı kirlilik ve etkileri bakımından davanın ulusal ölçekte izlenmesi gereken çevre davalarından olduğu anlaşılmıştır.

Davaya konu Gerede Çayı Bolu'nun Gerede ilçesinden başlayarak Karabük'ün Eskipazar ilçesine kadar uzanan ve nihayet 288 kilometre boyunca 100'den fazla köyden geçip Karabük ve Çaycuma İlçesi sınırları içinde diğer akarsularla da birleşip Filyos Nehri adı ile Karadeniz'e dökülen önemli bir su kaynağıdır. Gerede'deki Deri

ve Karma Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren fabrikaların evsel ve sanayi atıklarını arıtmadan Gerede Çayı'na deşarj etmesi, yaklaşık 10 yıldır süregelen bir kirliliğe yol açmıştır. Zehirli atıklar nedeniyle, Gerede'den Eskipazar'a kadar çayın geçtiği bölgelerde çevre kirliliği ve kötü koku sorunları olmuştur. Gerede Çayı Temiz Aksın Platformu ve bölge halkı Bolu Valiliğine başvurmuş ancak zimni ret nedeniyle dava konusu olmuştur. Yıllardır süregelen insan sağlığına ve çevreye zarar veren hukuka aykırı duruma dair idarenin etkili çözüm üretmemesi bölge halkının ve sivil toplum kuruluşlarının tepkisine neden olmuştur. Duruşmayı izlemeye gelen bölge halkının öfkeli ve mağdur oldukları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yerel basın mensuplarınca da davaya yoğun bir ilgi gösterilmiş ve canlı yayın yapılmıştır. Duruşma salonu dışında vatandaşlar tarafından getirilen pankart, döviz, tabut, çelenk ve çok sayıda kirli suların bulunduğu şişe ve bidonlar ile protesto yapılmıştır.

2-Komisyonumuzun 14.05.2025 tarihli toplantısında alınan karar uyarınca komisyon sekreterliğimiz tarafından duruşmaya gözlemcilik başvurusunda bulunmamız için Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu'na talep dilekçesi sunulmuş olup TBB Yönetim Kurulunun 20.05.2025 (?) tarihli kararı ile duruşmaya gözlemci sıfatıyla katılmamıza karar verilmiştir. Ayrıca TBB Çevre Komisyonunun temsili ve gözleminin gerçekleştirilmesi amacıyla gözlemci adına davacılar vekili tarafından yetki belgesi dosyaya sunulmuştur.

Bu kapsamda 14.05.2025 tarihli duruşmaya hem davacılar vekili hem de Türkiye Barolar Birliği Çevre Komisyonu üyesi Av. Yakup Şekip OKUMUŞOĞLU hem de yine komisyon üyesi Av. Çiğdem BALOĞLU gözlemci olarak katılmıştır.

3- Duruşma salonunun fiziki şartlarının yetersizliği ilk gözlemimiz olmuştur. Bolu Adliyesi'nde kurulu bulunan İdare Mahkemesi Başkanlığı'na ait tek bir duruşma salonu bulunduğu ve normal şartlarda salonun taraf ve heyet için ayrılan yerler dışında seyirci kısmında 5 kişilik oturma alanının bulunduğu görülmüştür. Yargılamaların gizli olmadığı istisnai durumlar hariç aleni olması kuralı karşısında aleniyetin sağlıklı bir şekilde işlemesine imkan verecek şartların oluşturulmadığı görülmüştür. Özellikle Adliye'nin yeni sayılabilecek bir zamanda yapıldığı ve çok katlı bir bina olmasına rağmen duruşma salonunun küçük yapıldığı ve yetersiz olduğu görülmüştür. Duruşmayı izlemeye gelen bölge halkının tamamı salona girememiş ve salona girenler de ayakta ve sağlıklı mesafeyi koruyamadan duruşmayı izlemişlerdir.

Duruşma izlemeye gelen kişi sayısı yaklaşık 20-30 kişi civarında olduğundan adliyede görevli çevik kuvvet polislerinden ve diğer polis memurlarından ve ayrıca sivil kıyafetli koruma memuru olduğu düşünülen bir kişi tarafından salonda hazır bulunulmuştur. Duruşma salonu içerisinde sivil kıyafetli koruma memuru olduğu düşünülen kişi heyetin hemen yanında yer almış ve salondakilere talimat vermiştir. Güvenlik önemli bir konu olmakla birlikte duruşma izlemek için toplanılan bir salonda 4-5 sayıda çevik kuvvet polis memuru ve diğer polis memuru olması önlemde orantısızlık/aşırıya kaçma olarak değerlendirilmiştir.

Davacı asiller tarafından Gerede ayı rneği/numunesi/delili mahkemeye sunulmak/davacı vekiline verilmek üzere adliyeye getirildiğinde adliye girişinde sıvı alamadıkları/güvenlik iddiası ile içeriye alınmamıştır. Bu durumda güvenlik kuralı karşısında adliye personelince ilgili mahkeme heyetine ulaşarak izin veya onay alınması işlemi de yapılmamıştır. Duruşma sırasında delili sunma hakkı engellenmiştir. Mahkeme heyetine sözlü olarak durum sorulduğunda kendilerinin bu konuda bir haberlerinin olmadığı/talimat vermedikleri ifade edilmiştir. Mahkeme heyetince dosyaya delil olarak sunabilecekleri ifade edilmiştir. Bu anlamda acele durumlarda adil yargılanma hakkının kullanılabilmesi için ve yargı faaliyetinin fiziki şartlar ile bir bütün olduğu gözetilerek personelin bilgilendirilmesinin daha doğru bir yöntem olacağı hususu değerlendirilmiştir.

4- Duruşma başlangıcında katılanların kimlikleri ve kimlerin konuşulacağı kararlaştırılmıştır. Mahkeme heyeti tarafından idari yargılama usulü bakımından 2 kez söz hakkı verilmesi kuralı hatırlatılmıştır. Ancak davacı vekili kendisi ile birlikte davacı asillerden iki kişinin de konuşmak istediğini ve ayrıca gözlemcinin de kısa bir konuşması olduğunu beyan etmesi zerine Heyet Başkanı sadece bir davacı asilin konuşabileceğini kararlaştırmıştır. Duruşma sırasında davacı vekili, davalı vekili, davacı asil, gözlemci ve akabinde bir kere daha davacı vekili ve davalı vekili söz almışlardır.

Duruşma saati olan 10.50'den yaklaşık 10 dakika sonra başlamış ve bitişi 11.50-12.00 saatini bulmuştur.

Davacı vekili dava dilekçesinde ayrıntılı bahsettiği hususları ilk söz aldığında anlatmıştır. İlk bölümde özellikle "keşke keşif yapmış olsaydık" beyanı ile mahkeme heyetinin keşif talebini reddetmesinin davanın seyri bakımından etkilerini ifade etmiştir. Gerede ayı'nın genel durumunu, nasıl kirlendiğini, hangi aşamalardan geçilerek dava açılması aşamasına gelindiğini, idarenin görev ve sorumluluklarını yerine getirmediğini, evre ve insan sağlığına zarar veren kirliliğin niteliğini, alınan GETAP raporunu, bölge halkının doğan mağduriyetlerini anlatmıştır.

Davalı Valilik vekili özetle evre şehircilik ve İklım Değişikliği Bakanlığı İl Müdürlüğü personellerince mevzuat gereği neyse onun yapıldığını, yapılması gerekenlerin de zaman aldığını ifade etmiştir. "şB çevreyi korumaya çalışıyor, evet Gerede ayı'nda kirlilik var, mevzuatta belli yaptırımlar ve idari para cezaları konusunda kanunda hüküm var ve ona göre hareket ediliyor, İl Müdürlüğünü aşan Belediye'yi ve diğer kurumları da kapsayan bir konudur" şeklinde beyanlarda bulunmuş ve cevap dilekemizi tekrar eder, davanın reddini talep ederiz, demiştir.

Davacı asillerden konuşan MUSTAFA HALICI Gerede ayı'na komşu bir köyde tarım ve hayvancılık yaptığını, 20 büyük baş hayvanı olduğunu, bu sudan içenlerin veterinerlik olduğunu, artık insanların da hasta olmaya başladığını, köylerinde 4 kanser vakası baş gösterdiğini beyan ederek TC Kimlik kartını çıkartıp

masaya koyarak “ben bu ülkenin vatandaşıyım, hangi ülkeye gidip adalet arayacağım, pisliğe mahkum bir durumdayız, valiliğe, bakanlığa gittik, bakanla görüştük, çözüm yok. Benim değerim ne kadar, yeter artık burada zulüm var...” şeklinde beyanlarda bulunmuştur.

Gözlemci sıfatıyla tarafımıza söz verildiğinde TBB’nin yalnızca bir meslek örgütü olmadığını hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve kamu yararını gözeten anayasal bir kuruluş olduğunu, bu sorumluluk çerçevesinde kamuoyunun yakından takip ettiği toplumsal etkileri yüksek olan davaları yerinde izleyip hukukun evrensel ilkelerine ve adil yargılanma hakkına uygun biçimde yürütülüp yürütülmediğini raporladığımızı ve kamuoyuna duyurduğumuzu, çevre hakkının korunmasına dair hukuk mücadelelerini kıymetli bulduğumuzu, çevre hakkı bağlamında bu davanın sadece yerel değil ulusal ölçekte sonuçlar doğurabilecek bir dava olduğunu, davanın konusunun iptali talep olunan işlemin idarenin görev ve yükümlülüklerini uzun yıllar boyunca yerine getirmemesi/etkili çözüm yaratmaması sonucu oluşan hukuka aykırı fiili durumun tespit edilip edilmeyeceği meselesi olduğunu ifade ettik.

Davacı vekiline ikinci söz hakkı verildiğinde davacı vekili, çevre hukukunun uluslararası prensiplerini, Rio Sözleşmesi ve ihtiyat ilkesini, idarenin yerindelik denetimi itirazının haksız olduğunu, AİHS ve AİHM kararlarını, AYM’nin çeşitli kararlarını, 2872 sayılı Çevre Kanunu 8. Ve 15. Maddelerinin uygulanmadığını, Su Kirliliği ve Kontrolü Yönetmeliği hükümleri ile diğer mevzuat hükümlerinin uygulanmadığını, para cezalarının yetersiz olduğunu, bölgede suç işlendiğini ancak idarenin duyarsız olduğunu beyan etmiştir. Özellikle keşif kararı verilmemesi hususunda davacı vekili idari yargılamada duruşmanın son işlem olması geleneği nedeniyle davanın reddi yönünde karar çıkacağı şüphesinden bahsederek davalarının kabul edilmesi gerektiğini beyan etmiştir. Mahkeme heyet başkanı bu yöndeki açıklamayı mahkemenin kararını yönlendirmeye yönelik açıklamalar olarak değerlendirmiş ve hususta taraflar arasında iletişim sorunu yaşanmıştır. Başkanının sesini yükselttiği gözlemlenmiştir. Konuyu kapatarak davalı vekiline söz vermiştir.

Davalı vekili 2. Söz hakkında “mahkemeyi yönlendiremezsiniz uyarınıza teşekkür ederek konuşmama başlıyorum. Ben de aynı şekilde düşündüm.” Beyanında bulunmuştur. Davacı tarafa dönerek beyanlarına devam etmesi üzerine Başkan tarafından uyarılmıştır. Davalı vekili sözlerini davanın reddine karar verilmesini talep ederek bitirmiştir.

Mahkeme Başkanı duruşmanın bittiğini ifade etmiştir.

5- TBB Gözlemcisi olarak, gözlem görevimiz duruşma süreci, duruşma saatinden bir saat önce adliyeye gelmek ve duruşma çıkışı davacıların basın açıklaması ve protesto eylemlerinin bitişine kadar ki sürede mahalde bulunularak yerine getirilmiştir. Bu aşamalarda mahkeme heyetinin duruşmayı izlemeye gelenlerin duruşma salonuna alınıp düzeninin sağlanmasından, davacıya ve vekiline söz hakkının verilmesine dair

tüm uygulamalarının adil yargılanma hakkına uygun şekilde yürütülmesi hususunda gözlem işlemimizin uyarı niteliğinde olduğu kanaatindeyim.

İdari yargılama usulü gereği duruşma çıkışında duruşma tutanağı düzenlenmediğinden taraflara verilmemiştir.

6- TBB Çevre Ve Kent Hukuku Komisyonu olarak söylemek gerekir ki, 10 yıldan fazla sürede insan sağlığına ve çevreye ciddi ağır zararlar veren Deri ve Karma OSB'lerin sanayi atıklarını Bolu Gerede Çayı'na dökmeleri karşısında idarenin etkili çözüm geliştirmemiş olmasını, bu nedenle konunun yargıya taşınmak zorunda kalmasını başlı başına hukuka aykırı durum olarak nitelendirmekte ve doğması muhtemel zararlar nedeniyle endişe duymaktayız.

İdari yargılama süreci bakımından duruşma salonunun yetersizliğini, delilin adliyeye alınmamasını, güvenlik amacıyla getirilen çok sayıda kolluk bulunmasını, söz hakkı verilmesi ve beyanlar aşamasında ses yükseltilmesini adil yargılanma hakkının kullanılmasının zorlaştırılması çerçevesinde değerlendirmekteyiz.

Dava konusu işlemin bilimsel ve teknik uzmanlık gerektiren bir konu olması sebebiyle ve bizzatıhi kirliliğin tespiti ile kirliliğin önlenmesi talepli dava olması sebebi ile keşif kararı verilmemesini adil yargılanma hakkının kısıtlanması olarak değerlendirmekteyiz.

İdari yargılama neticesinde davanın reddi kararı verilmesinin çevre ve insan sağlığına zarar veren işlemlerin onaylanması anlamına geleceği ve bu durumun hukuka aykırı işlemleri arttırılacağı ihtimalini doğuracağı kanaatindeyiz. İdari işlemin iptali kararı halinde de mahkeme kararının uygulanmasının ve bu konuda görevli Bolu Valiliğinin hukukun üstünlüğüne saygı çerçevesinde hareket etmesini ummaktayız.

Gereği bilgilerinize saygıyla sunulur. 21/05/2025

Av. Çiğdem BALOĞLU
TBB Çevre ve Kent Hukuku
Komisyonu Üyesi